

Lausunto 20.8.2025

SAAJA:

Pirkanmaan liitto
pirkanmaan.liitto@pirkanmaa.fi
PL 1002, 33101 Tampere (käyntiosoite Kelloportinkatu 1 B)

ASIA: Lausunto Pirkanmaan teollisuuden vaihemaakuntakaavan osallistumis- ja arviointisuunnitelmaan

LAUSUNNON ANTAJA:

Suomen luonnonsuojeluliiton Pirkanmaan piiri ry
Pyhäjärvenkatu 5 B, 2 krs, 33200 TAMPERE
pirkanmaa@sl.fi

Suomen luonnonsuojeluliiton Pirkanmaan piiri kiittää mahdollisuudesta lausua Pirkanmaan teollisuuden vaihemaakuntakaavan osallistumis- ja arviointisuunnitelmasta. Esitämme seuraavan lausunnon viitaten nähtävillä olevaan Pirkanmaan maakuntakaavan osallistumis- ja arviointisuunnitelmaan:

Johdanto

Pirkanmaan vaihemaakuntakaavoituksessa teollisuuden sijoittumista tulee tarkastella ilmasto- ja luontotavoitteiden näkökulmasta. Kaavan ratkaisuilla vaikutetaan merkittävästi alueen maankäyttöön, ja siksi teollisuusalueiden suunnittelu on tehtävä kestävän kehityksen periaatteita noudattaen. Teollisuuden sijoittaminen alueille, joilla on merkittäviä luontoarvoja tai jotka toimivat hiilinieluina, heikentää sekä luonnon monimuotoisuutta että ilmastonmuutoksen torjunnan edellytyksiä.

Pirkanmaalla on jo olemassa vahva ilmastopoliittinen tahtotila, jota tukevat alueelliset tiekartat ja kuntien sitoutuminen päästövähennyksiin. Samalla metsien tila on huolestuttava, ja luonnontilaisten metsäalueiden väheneminen uhkaa sekä lajiston elinmahdollisuuksia että asukkaiden hyvinvointia. Teollisuuden sijoittamisen yhteydessä on vältettävä metsien pirstoutumista ja varmistettava ekologisten käytävien säilyminen.

Kaavoituksessa tulee soveltaa luontohaittojen lievennyshierarkiaa, jossa ensisijaisesti pyritään haittojen välttämiseen. Teollisuusalueet on suunniteltava siten, että niiden vaikutukset mahtuvat planetaaristen rajojen sisälle. Tulevaisuusajattelu ja pitkän aikavälin vaikutusten ennakointi ovat keskeisiä, jotta teollisuuden sijoittuminen tukee kestävää yhdyskuntarakennetta, vähentää työpaikkaliikenteen tarvetta ja mahdollistaa resurssiviisaan elinkeinoelämän kehityksen. Maakuntakaavan tulee tarjota rakenteelliset edellytykset teollisuudelle, joka toimii sopusoinnussa luonnon kanssa ja tukee Pirkanmaan siirtymää kohti ilmastokestävää ja monimuotoista tulevaisuutta.

Lausunto 20.8.2025

Ilmastolain ja luonnonsuojelulain tavoitteet on otettava huomioon vaihemaakuntakaavassa

Ilmastolain (423/2022) mukaan viranomaisten on kaikessa toiminnassaan edistettävä ilmastotavoitteiden saavuttamista (§ 5). Teollisuuden sijoittamisessa vaihemaakuntakaavan tulee siten tukea päästövähennystavoitteita ja hiilinielujen säilyttämistä. Metsien käyttö teollisuusalueina heikentää merkittävästi maakunnan hiilivarastoja ja hiilensidontakykyä sekä pahentaa luontokatoa. Pirkanmaalla on käytössä ilmastotiekartta, jonka tavoitteena on ohjata maakuntaa kohti hiilineutraaliutta. Lisäksi lähes kaikki Pirkanmaan kunnat kuuluvat Hinku-verkostoon (Hiilineutraalit kunnat), mikä tarkoittaa, että ne ovat sitoutuneet vähentämään kasvihuonekaasupäästöjään vähintään 80 % vuoteen 2030 mennessä vuoden 2007 tasosta. Vuonna 2023 voimaan tullut ilmastolain uudistus velvoittaa kuntia laatimaan ilmastosuunnitelmat jokaisella valtuustokaudella. Vaihemaakuntakaavan suunnitelmissa on esitettävä konkreettiset toimet päästöjen vähentämiseksi ja seuraamiseksi.

Luonnonsuojelulain (9/2023) mukaan luonnon monimuotoisuuden säilyminen on turvattava. Tavoitteiden saavuttamiseksi on tähdättävä luontotyyppien ja luonnonvaraisten eliölaajien suotuisan suojelutason saavuttamiseen ja säilyttämiseen (§ 1). Tämä edellyttää, että maakuntakaavassa vältetään toimenpiteitä, jotka pirstovat luonnonympäristöjä ja heikentävät lajien elinmahdollisuuksia.

Metsien pirstoutuminen eli yhtenäisten metsäalueiden katkeaminen infrastruktuurin, rakentamisen tai muun maankäytön vuoksi, on yksi merkittävimmistä syistä luontokatoon Suomessa. Se heikentää lajien liikkumismahdollisuuksia, kaventaa geneettistä monimuotoisuutta ja altistaa elinympäristöt reunavaikutuksille, kuten kuivumiselle, melulle ja vieraslajeille. Erityisesti vanhojen metsien ja lahoppuun väheneminen vaikuttaa suoraan satoihin metsälajeihin, joista moni on jo uhanalainen. Luontokadon torjuminen edellyttää ekologisten käytävien säilyttämistä ja laajojen yhtenäisten metsäalueiden, jättämistä maankäytön muutosten ulkopuolelle. Tämä on myös kustannustehokas tapa yhdistää ilmastotavoitteet ja luonnon monimuotoisuuden suojelu.

Maakuntakaavan tulee perustua alueidenkäyttölain (132/1999) mukaisiin kestävän kehityksen periaatteisiin

Maakuntakaavan tulee edistää ekologisesti, taloudellisesti, sosiaalisesti ja kulttuurisesti kestävä kehitys. Alueidenkäyttölain 24 § edellyttää, että kaavoituksessa on otettava huomioon valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet, jotka luetellaan 5 §:ssä. Sen mukaan alueiden käytön suunnittelussa on edistettävä mm. luonnon monimuotoisuuden ja luonnonarvojen säilymistä, ympäristönsuojelua sekä ympäristöhaittojen ehkäisemistä. Lisäksi suunnittelussa on pyrittävä luonnonvarojen säästeliääseen käyttöön. Kokonaisvaltainen lähestymistapa korostaa alueidenkäytön suunnittelun merkitystä kestävän yhteiskunnan rakentamisessa, muodostaen perustan alueidenkäytön suunnittelulle, jossa ekologiset ja yhteiskunnalliset näkökohdat on huomioitava tasapainoisesti. Näiden tavoitteiden toteuttaminen edellyttää johdonmukaista ja pitkäjänteistä suunnittelua sekä eri hallinnonalojen välistä yhteistyötä.

Lausunto 20.8.2025

Luontohaittojen lievennyshierarkian huomioiminen maakuntakaavatasolla

Luontohaittojen lievennyshierarkia on keskeinen periaate luonnon monimuotoisuuden turvaamisessa ja ympäristövaikutusten hallinnassa. Maakuntakaavatasolla tämä hierarkia tulisi sisällyttää suunnittelun lähtökohtiin ja ohjaaviin periaatteisiin. Lievennyshierarkia etenee nelivaiheisesti: 1) haittojen välttäminen, 2) haittojen minimointi, 3) haittojen korvaaminen ja 4) kompensointi. Ensisijaisesti on pyrittävä välttämään luonnolle aiheutuvat haitat jo suunnitteluvaiheessa, esimerkiksi sijoittamalla toiminnot alueille, joilla ei ole merkittäviä luontoarvoja. Mikäli haittoja ei voida täysin välttää, on ne minimoitava teknisin ja suunnittelullisin keinoin. Korvaavat toimenpiteet ja kompensointi ovat viimeisiä keinoja, joihin tulisi turvautua vain, jos haittoja ei voida muuten estää.

Maakuntakaavan rooli on erityisen tärkeä, koska se ohjaa pitkän aikavälin maankäyttöä ja suuria aluekokonaisuuksia. Siksi luontohaittojen lievennyshierarkian sisällyttäminen jo vaihemaakuntakaavatasolle varmistaa, että luonnon monimuotoisuus ja ekosysteemipalvelut otetaan huomioon jo varhaisessa vaiheessa, jolloin vaikutuksiin voidaan aidosti vaikuttaa.

Luonto ja ilmasto sivuutetaan vanhoissa liikenne- ja infrastruktuurissa

Puskiaisten moottoritie ja 2-kehä linjaukset perustuvat vanhentuneisiin liikenteen kehittämistavoitteisiin, jotka eivät vastaa nykyisiä ilmasto- ja luontotavoitteita. Yli kymmenen vuotta vanhat varaukset tulisi avata uudelleen tarkasteluun vuoden 2022 YVA-selvityksen pohjalta. Näiden hankkeiden toteuttaminen aiheuttaisi merkittäviä haittoja luonnon monimuotoisuudelle, hiilinielulle ja virkistysalueille.

Lempäälän ja Pirkkalan välinen laaja yhtenäinen metsäalue (LemPi-metsä) on ekologisesti arvokas kokonaisuus. Sen pirstominen tie- ja ratainfrastruktuurilla katkaisisi useiden lajien liikkumisreittejä, heikentäisi elinympäristöjä ja vähentäisi alueen hiilensidontakykyä. Lisäksi rakentaminen altistaisi metsän reunavaikutuksille ja heikentäisi sen virkistyskäyttöä.

Maakuntakaava 2040 korostaa kestävästä yhdyskuntarakennetusta ja ilmastokestävästä liikennettä, mutta käytännön ratkaisut, kuten uusien teiden ja teollisuusalueiden sijoittaminen metsäalueille, kuten järjestelyratapihan siirto Tampereen keskustasta, ovat ristiriidassa näiden tavoitteiden kanssa. Pitkällä aikavälillä uudet tiet lisäävät liikenteen päästöjä ja kannustavat yksityisautoiluun. Vaikka liikenteen sähköistyminen vähentää polttoainepäästöjä, on huomioitava myös ajoneuvojen valmistuksen ja infrastruktuurin rakentamisen ilmastovaikutukset.

Tulevien hankkeiden tarkastelussa on otettava huomioon kokonaisvaikutukset ja jätettävä laajat metsäalueet, kuten LemPi-metsä, maankäytön muutosten ulkopuolelle.

Pirkanmaan metsien tila edellyttää kaavapolitiikan suunnanmuutosta

Pirkanmaan metsien tila on huolestuttava sekä luontokadon että ilmastonmuutoksen torjunnan näkökulmasta. Metsät ovat alueen tärkeimpiä hiilinieluja ja luonnon monimuotoisuuden turvaajia. Pirkanmaan metsien hakkuiden määrä on kasvanut kestäättömälle tasolle, ja samalla luonnontilaiset metsät ovat vähentyneet merkittävästi.

Vuoden 2025 Ilmasto- ja Luontobarometrin mukaan 88 % suomalaisista kokee luontokadon vaikutukset jo näkyviksi, ja 91 % on huolissaan luonnon tilasta. Pirkanmaalla tämä näkyy muun muassa metsälajien uhanalaistumisena ja virkistysalueiden pirstoutumisena. Metsien monimuotoisuuden heikkeneminen vaikuttaa suoraan myös alueen asukkaiden hyvinvointiin, kansanterveyteen ja huoltovarmuuteen.

Tulevaisuusajattelu ja kestävä kehitys

Tulevaisuusajattelu on olennainen osa kestävästä maakuntasuunnittelusta. Se tarkoittaa pitkän aikavälin vaikutusten ennakkointia ja päätöksenteon suuntaamista kohti ekologisesti, sosiaalisesti ja taloudellisesti kestävästä yhteiskunnasta. Maakuntakaavoituksen tulee perustua skenaarioihin, jotka huomioivat ilmastonmuutoksen, luonnon monimuotoisuuden vähenemisen ja väestörakenteen muutokset. On tarkkaan harkittava useiden kymmenien vuosien päähän, minkälaista teollisuutta Pirkanmaalla tarvitaan, jotta se täyttää kestävä kehityksen periaatteet. Näiden periaatteiden mukaisesti on varmistettava, että nykyiset toimet eivät vaaranna tulevien sukupolvien mahdollisuuksia hyvään elämään. Tämä edellyttää luonnon kantokyvyn kunnioittamista, resurssien viisaampaa käyttöä ja ekologisten reunaehtojen asettamista kaikelle kehittämiselle.

Ylikulutuksen vähentäminen

Ylikulutus on yksi keskeisimmistä luonnon monimuotoisuutta uhkaavista tekijöistä. Maakuntakaavatasolla voidaan vaikuttaa kulutuksen rakenteisiin esimerkiksi edistämällä kiertotaloutta, tukemalla lähituotantoa ja ohjaamalla yhdyskuntarakennetta resurssitehokkaaksi. Teollisuuden sijoittamisessa on huomioitava tuleva työpaikkaliikenne alueella. Kaavoituksella on edistettävä kestävästä liikkumisesta, joukkoliikennettä, pyöräilyä yms. sekä vähennettävä työmatkaliikkumisen tarvetta. Ylikulutuksen vähentäminen ei tarkoita elämänlaadun heikentämistä, vaan sen uudelleenmäärittelyä: hyvinvointi voi perustua aineettomiin arvoihin, yhteisöllisyyteen ja luonnonläheisyyteen. Maakuntakaavoituksen tulee tukea tätä muutosta tarjoamalla rakenteelliset edellytykset kestäväälle elämäntavalle.

Edellä olevaan pohjautuen esitämme:

- Luonnontilaiset ja yhtenäiset metsäalueet rajataan kaavoituksen ulkopuolelle.
- Kaavassa painotetaan olemassa olevan infrastruktuurin kehittämistä ja kaikki uudet hankkeet suunnitellaan ensisijaisesti jo rakennettuihin ympäristöihin ja vältetään asukkaiden lähimetsien ja virkistysalueiden käyttöä.

Lausunto 20.8.2025

- Maakuntakaavaan sisällytetään erillinen tavoite metsien hiilinielujen ja monimuotoisuuden turvaamisesta.
 - Luontohaittojen lievennyshierarkia tulisi sisällyttää Pirkanmaan maakuntakaavaan jo suunnittelun alkuvaiheessa, jotta luonnon monimuotoisuus voidaan turvata tehokkaasti.
 - Tulevaisuusajattelu maakuntakaavassa edellyttää kestävän kehityksen periaatteiden huomioimista ja pitkän aikavälin vaikutusten ennakoimista.
 - Maakuntakaavan tavoitteeksi tulee asettaa ylikulutuksen vähentäminen ja sen tulee tukea resurssi- ja kohtuullisuuteen perustuvia elämäntapoja.
- Nämä linjaukset tukevat ilmastolain, luonnonsuojelulain ja maankäyttö- ja rakennuslain tavoitteita sekä edistävät kestävää aluekehitystä Pirkanmaalla.

Pirkanmaalla 20.8.2025

Antti Virnes

Puheenjohtaja

Suomen luonnonsuojeluliiton Pirkanmaan piiri ry.

Sari Hämäläinen

Järjestösihteeri

Suomen luonnonsuojeluliiton Pirkanmaan piiri ry.